

KAUKÁZUSI MŰVÉSZET

KIÁLLÍTÁS ÉS KIFESTŐ FELNŐTTEKNEK ÉS GYERMEKEKNEK

Az Eurázsiai Művészetek Sorozatot szerkeszti és rajzolja:
Bérczi Szaniszló

KAUKÁZUSI MŰVÉSZET KIFESTŐ Bérczi Szaniszló, Budapest, 2003

Mi, a honfoglaló magyaroknak és a Kárpát-medencébe jött vagy már itt élő korábbi népeknek a leszármazottai, tudjuk, hogy sok szál köt össze bennünket a Kaukázus vidékével. Ezeket a szálat igen összetett teszi az eurázsiai sztyeppén történt népvándorlások kapcsolatainak rendszere. A Kaukázus vidéke mégis közelebb áll a magyar ember gondolkodásához, mert a Honfoglaláskor történt szétváláskor magyarok maradtak a Kaukázus előtti nagytájon. Ők a szavárd-magyarok, akikről a történetírás is megemlékezik. Akik pedig a művészetek, a néprajz és a régészet iránt is érdeklődnek, még inkább közel érzik a kaukázusi világot, hiszen az építészetben, az ötvösművészetben, és a díszítőművészetek más területein is gyakran találkozunk párhuzamokkal a két nagytájról, a Kárpátok medencéjéből és a Kaukázus vidékéről származó alkotások között. A kaukázusi népek történelme rendkívül változatos és a magyarság számos régi kaukázusi néppel tart fenn kapcsolatot. Az orosz cárnak grúz-magyar huszársága volt. Örmények több alkalommal is menekültek és a Kárpát medencét választották új hazájuknak. Az erdélyi örménység négy városa jól ismert: Szamosújvár, Erzsébetváros, Gyergyószentmiklós és Csíkszépvíz. A régészeti kutatás folyamatosan hoz a napvilágra olyan leleteket, amelyek megismertetik a történelmi homályosan ismert kapcsolatait. Nekünk, magyaroknak, azért is fontos a Kaukázus vidéke, mert őskronikáink is ezekre a tájakra kalauzolnak bennünket. Nimród ezeken a tájakon szervezte népét, törzsszervezetünk néhány megmaradt rangja, szava (pl. lebedia) az asszír állam közelében jelzi egykor a magyarokat (Padányi V.). Már a 19. században nagy ásatásokat végzett itt délen, a Kaukázus északi előterében az orosz régészeti. Szkíta kurgánokat ástak ki és tártak föl Kelemesben, Majkopban. A hegyvidék túlsó oldalán pedig a nyugati régészek tártak föl urartui és asszír romokat és sírokat, melyek közül talán az egyik legnevezetesebb a ziviyei királyi temetkezés. Az ásatásokon azt találták, hogy, a hegyvidék mindkét oldalán megtalálható a mezopotámiai hagyomány.

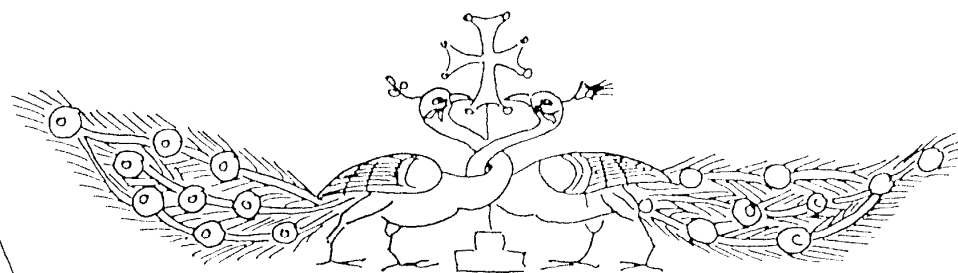
Ami számunkra otthonossá teszi a kaukázusi művészeteket, az az, hogy a kaukázusi művészet is gazdag tárháza a műveltségek rétegződésének. Szépen látszik például Krisztus születése korától az ősi kereszténység művészeti kibontakozása. De a régebbi szkíta-mezopotámiai hagyományok szimbólumai még együtt fordulnak elő számos kereszténységkori művészeti alkotáson. Egyik legszebb példája ennek az aktamári templom. Az aktamári templom az örmények jáki temploma. Egy kis szigeten maradt fenn, amely a Van tó közelében van. Talán az a tény örízte meg az elpusztulástól, hogy az Ószövetségből vett jelenetek keverednek a mezopotámiai és szkíta szimbólumokkal és az Újszövetség jele-
neveivel. Egyrészt az Ószövetség az iszlámnak is része, másrészt a területet elfoglaló törökök az eurázsiai művészeti örökség emlékanyagát is megőrzésre érdemesnek érezték.

Kifestőnkben a szűkebb értelemben vett Kaukázus vidékét kibővítettük annak peremvidékeivel. délen Örményországgal, északon pedig a Kubán vidékéig és a Volga torkolatáig tartó területekkel. Az északi oldalon a szkíták, a déli oldalon az urartuiak, az asszírok, majd az örmények szerveztek hosszabb ideig fennálló birodalmat. A Kaukázus vidéke a műveltségtörténetben kivételes szerepet játszott. Innen származik mai ismereteink szerint a fémművészet, a bronznak és a vasnak az a technológiai művészet, amelynek ismerete birodalmakat emelt, vagy ejtett el a történelmi színpadán. A nagytáj délkeleti szomszédja az a hettita birodalom, ahol sokáig államtitok volt a vas készítése.

A legismertebb népek a Kaukázus vidékéről a szkíták és az urartuiak, az asszírok és az örmények, az alánok és a kazárok, az onogurok, a hunok és a magyarok, a grúzok és az abházok, a cserkeszek, az osztek és az azerek. Egyik barátom Bakuban járt, s látta, hogy az egyik metróállomást Hunor és Magyar esodaszarvas vadászatának festménye díszíti. Próbált érdeklődni a helybelieknél, hogy ez a kép hogy került föl itt e fontos építészeti alkotásra, de a helybeliek azt mondták, hogy neki, magyarnak, ezt jobban kell tudnia. A Kaukázusba (és a Közép Ázsiába) érkező magyart mindig szeretettel köszöntik a helybeliek. "No mi az, hazalátogattatok?" Egyszer nyári gyakorlaton jártam Taskentben, Üzbegisztán fővárosában. Mikor beszédbe elegyedtünk a bazárban helybeliekkel, s mondtuk, honnan jöttünk, ezt felelték: "Ja, Magyarisztánból jöttetek."

A kaukázusi kifestő anyagában is jelentős helyet foglal el a keleti állatstílus művészet. Múzeumi járók az orosz cárok által a szentpétervári Ermitázsba gyűjtött anyagon és ennek vándorló kiállításain kaphatnak átfogó képet erről a művészetről. A szkítákhoz kapcsolt leletek voltak azok, amelyek alapján a nagy eurázsiai sztyeppi műveltségkör közös eredetűre tudtak következtetni a régészek. E leletanyag alapján a régészek megsejtették, hogy az andronovói és afanaszjevói műveltségek több ezer kilométeren át nyúló közös forrása az, hogy telepések áramlása eredményeként az egész sztyeppi vidék a korai mezopotámiai műveltséggel lett megtermékenyítve. Részben a Kaukázuson át, részben az iráni fennsíkon, majd Közép-Ázsián át áramlottak az eurázsiai telepések a sztyeppi vidékre, magukkal víve régi műveltségüket. Ezek az első városépítő, író és csatornázó, fémöntő és szekereteket gyártó lovasok voltak azok, akik szétvitték Eurázsiaiban a mezopotámiai eredetű művészetet, ragozó típusú nyelvükkel együtt. (Az Eurázsiai sztyeppét ma is döntő többségben ragozó nyelvű népek lakják.) A közös források alapján válik érthetővé a sok közös vonás a szkíta királysírok között, legyenek azok a dél-orosz sztyeppén, a Krímben, a Kaukázus előterében, Kelemesben, vagy az Altáj-hegységben, Kudirgén, Pazirikban, vagy Noin Ulában.

A Kaukázus vidékének hagyományokban gazdag műveltsége része volt a honfoglaló magyarok életének is. Korai Árpád kori templomaink, a kerek templomok, az ötvös és zománcművészet az a terület, amelyeken ez a kapcsolat a legismertebb. Julianus barát útja pedig az a jobban ismert esemény, amely ezt a kapcsolatot föllelevenítette. Bendefy László geológus volt az, aki a kaukázusi Kuma-Magyarországba kinevezett 13.-14. századi püspökök sorára bukkant a vatikáni levéltárban. Reméljük, hogy az eurázsiai művészetet bemutató sorozat eddigi kifestőihez hasonlóan a Kaukázusi művészet kifestő is sok örömet szerez majd a rajzolni és festeni szerető felnőtteknek és gyerekeknek.

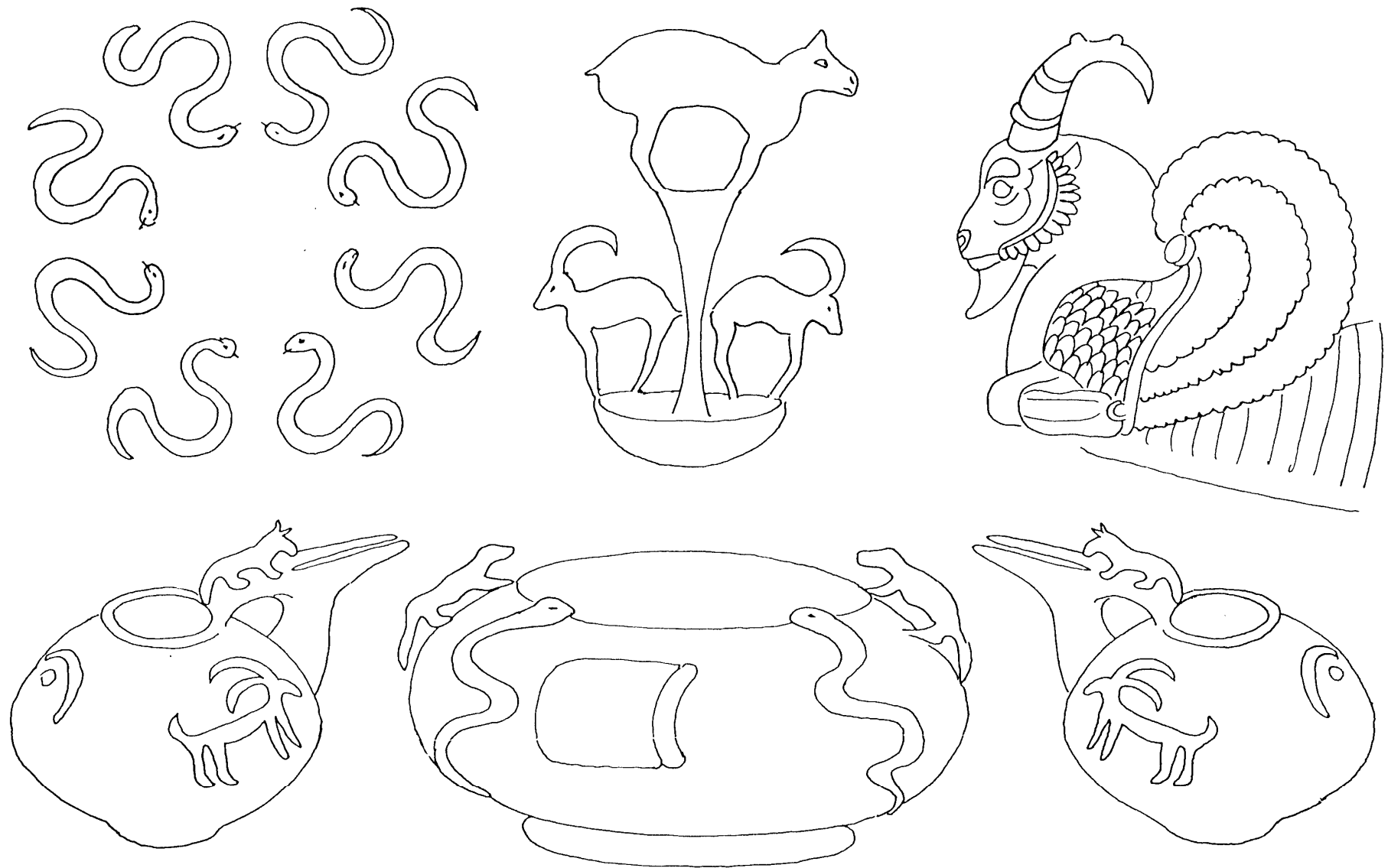
KAUKÁZUSI MŰVÉSZET

KIÁLLÍTÁS ÉS KIFESTŐ FELNÖTTEKNEK ÉS GYERMEKEKNEK

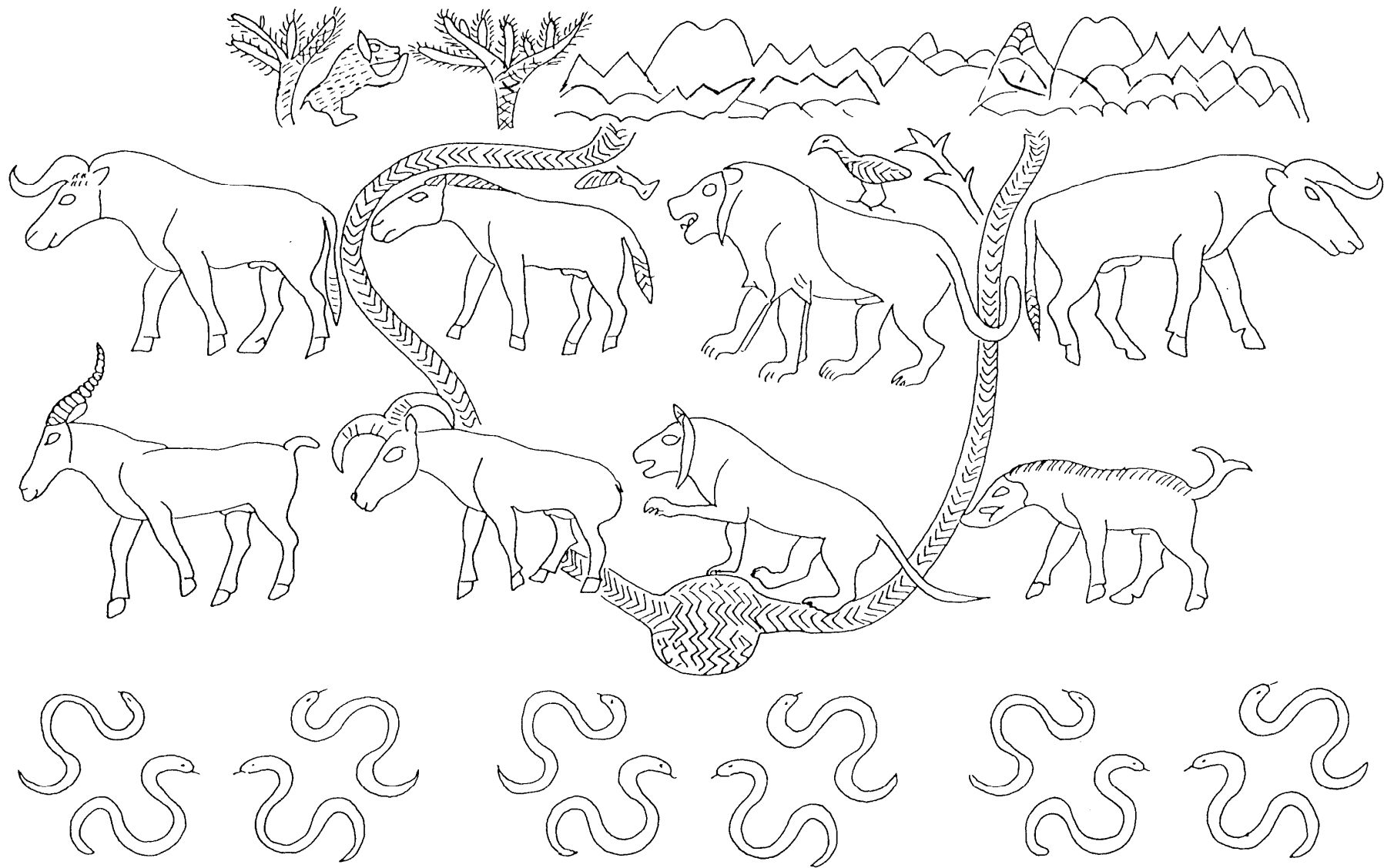
Az Eurázsiai Művészetek Sorozatot szerkeszti és rajzolja:

Bécsi Szaniszló

Budapest, 2003

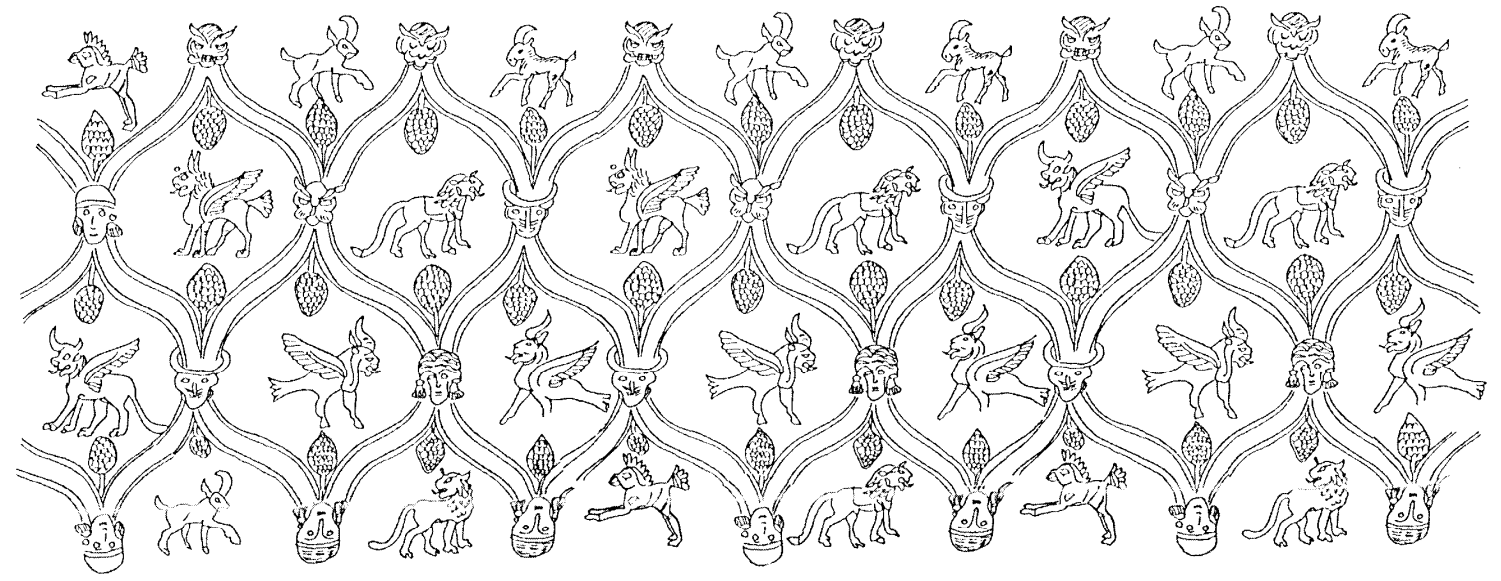
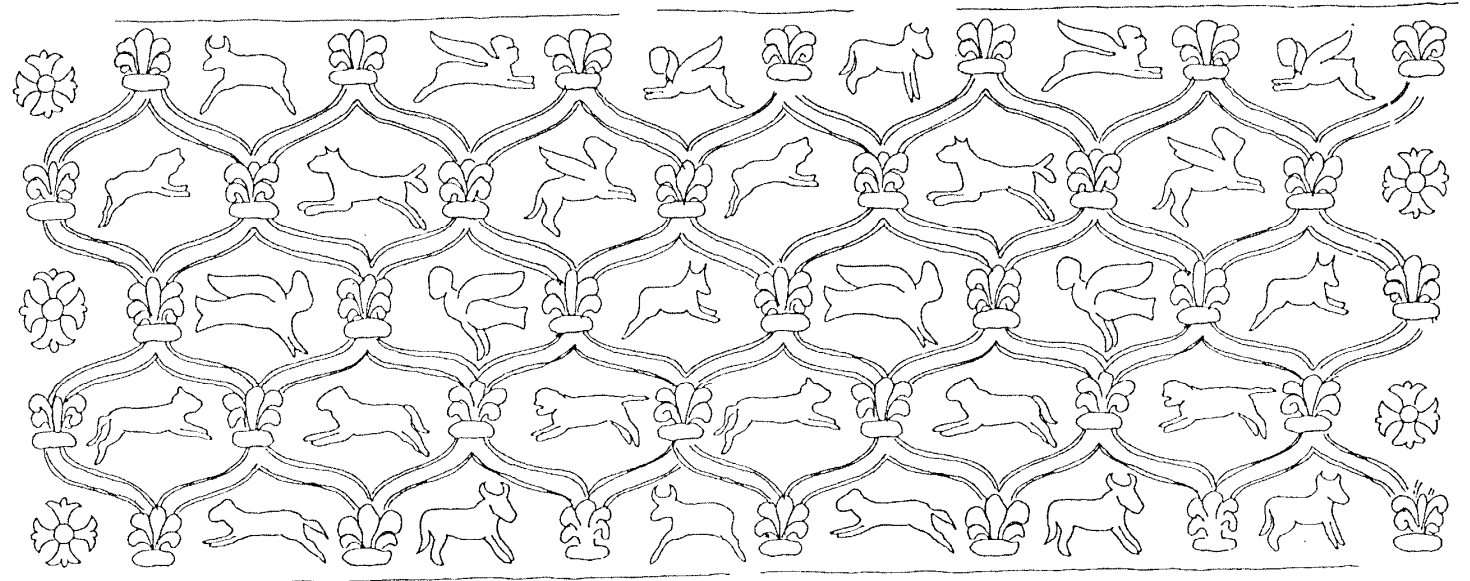

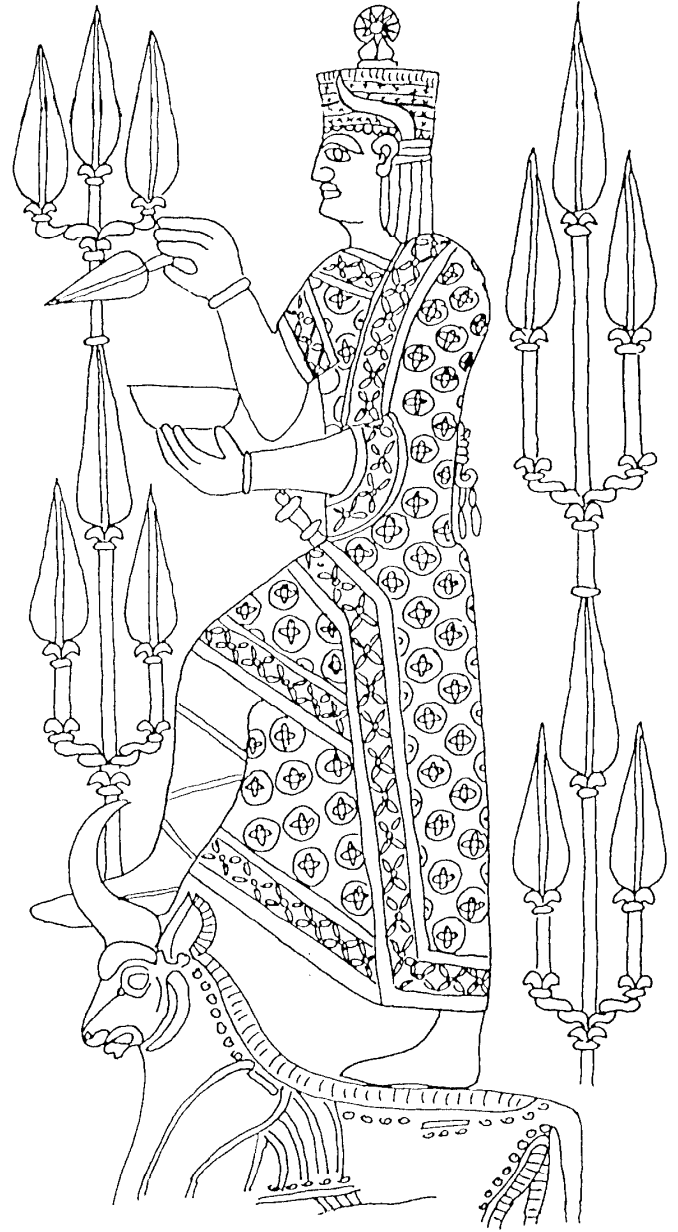
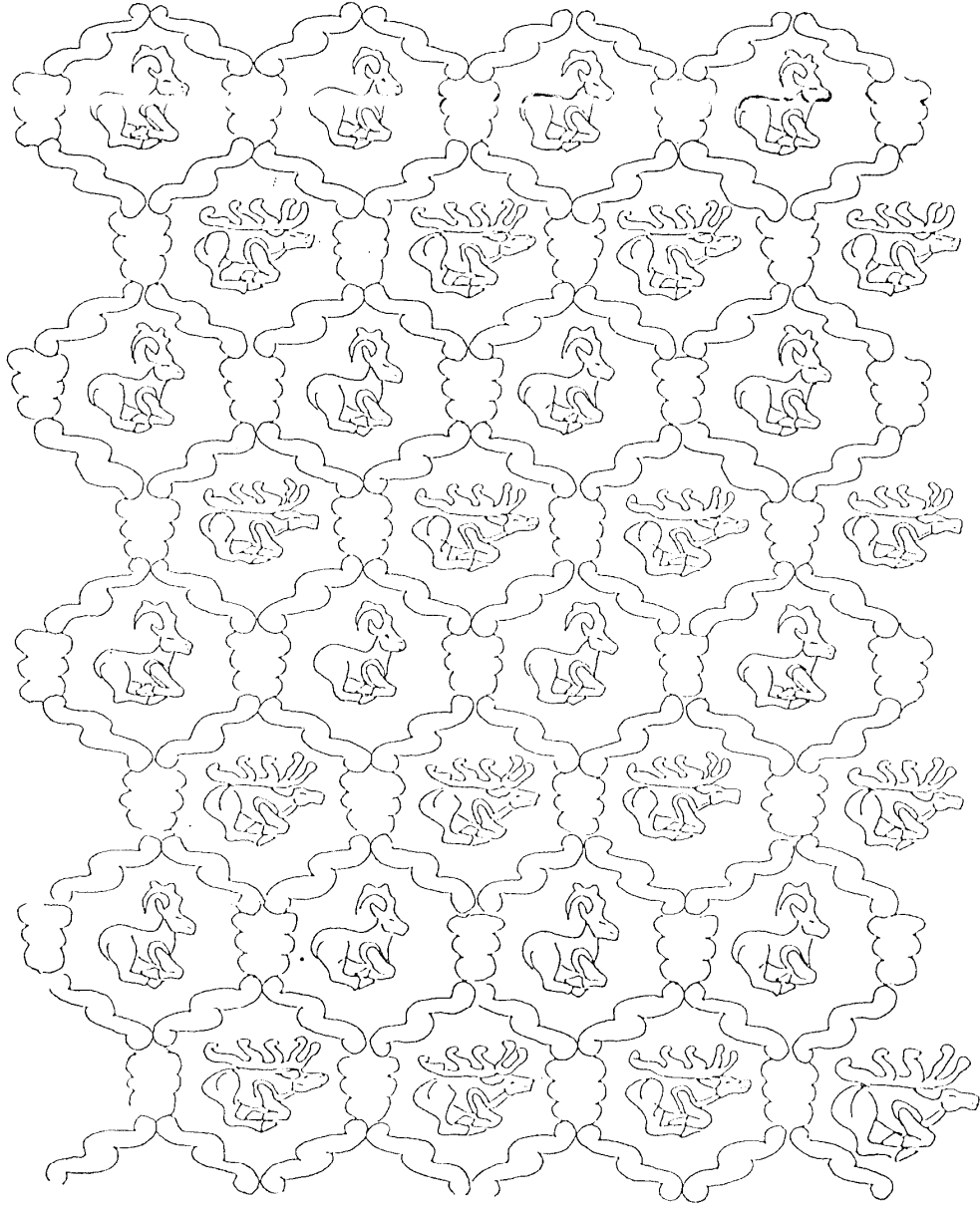
2002-ben Budapesten kiállítás nyílt a 3000 éves örmény művészetről. Ezen a kiállításon számos olyan ősi kaukázusi művészeti alkotást láthattunk, például a kígyómintás szőnyeg, vagy az állatlakos bronz dísz, korsó és kiöntőesze, melyek mind tanúsítják, hogy a mindennapok eszközeinek díszítésénél az állatok ábrázolása fontos szerephez jutott.

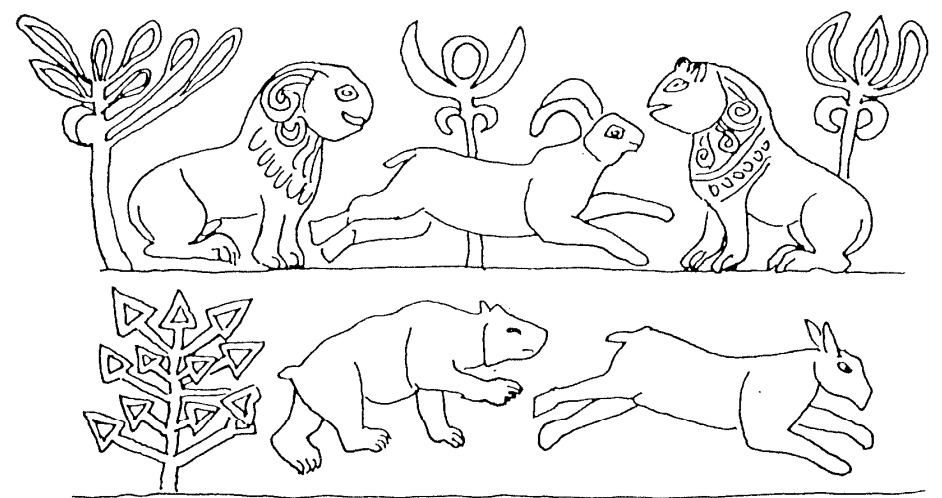
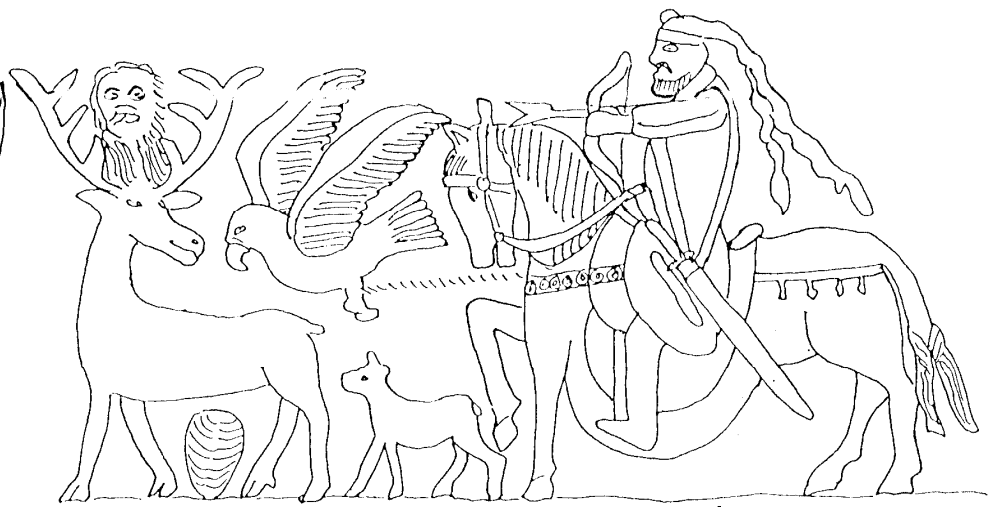
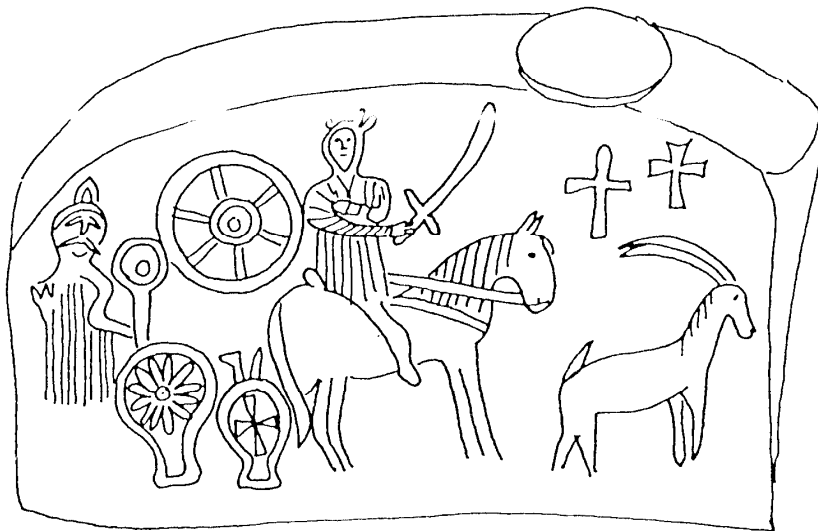

A 19. században nagy ásásokat végeztek a Kaukázus északi előterében az orosz régészek. Szkíta kurgánokat ástak ki és tártak föl. A legidősebb föltárt gazdag sírletet a Majkopban talált ezüstséscze. Ennek kiterített rajzán két folyam vidékén két sorban vonulnak az állatok. Fönt a csésze peremén pedig valószínűleg a Kaukázus hegyei látszanak.

A hegyvidék déli oldalán nyugati régészek tártak föl urartui és asszír romokat és sírokat. Egyik érdekes urartui lelet típus a bronz öveké, melyeket jellegzetes mintázattal díszítettek. A hálómintában szárnyas állati és emberi alakok, kimériák (embertestű, állatvégtagú, vagy különböző állatokból összetett testű lények) állnak, lépnek és ugranak, váltakozó irányban állva, de gyakran egymással szembe forduló párokat alkotva. Érdekes, hogy a hálózat szimmetriája nagyobb, mint a hálózat sejtjeit kitöltő alakoké. Ugyancsak az Örmény Magasföld vidékén, de attól kicsit délre találták az egyik legnevezetesebb sírleletet, a ziwiyei királyi temetkezést. A sírban volt egy olyan aranylemez is, melynek hálómintája azonos szerkezetű az egyik itt bemutatott bronz-övével, a felsővel. A hálóminta sejtjeiben szkíta díszítésű szarvasok és kecskék sorakoztak. Végig az ásatásokon számos leleten azt találták, hogy a leggazdagabb a díszítőművészetben a mezopotámiai hagyomány: állatok ábrázolása, életfa. Az urartui palotában talált kőfaragáson a papkirály a pálmavirágok beporzását végzi.

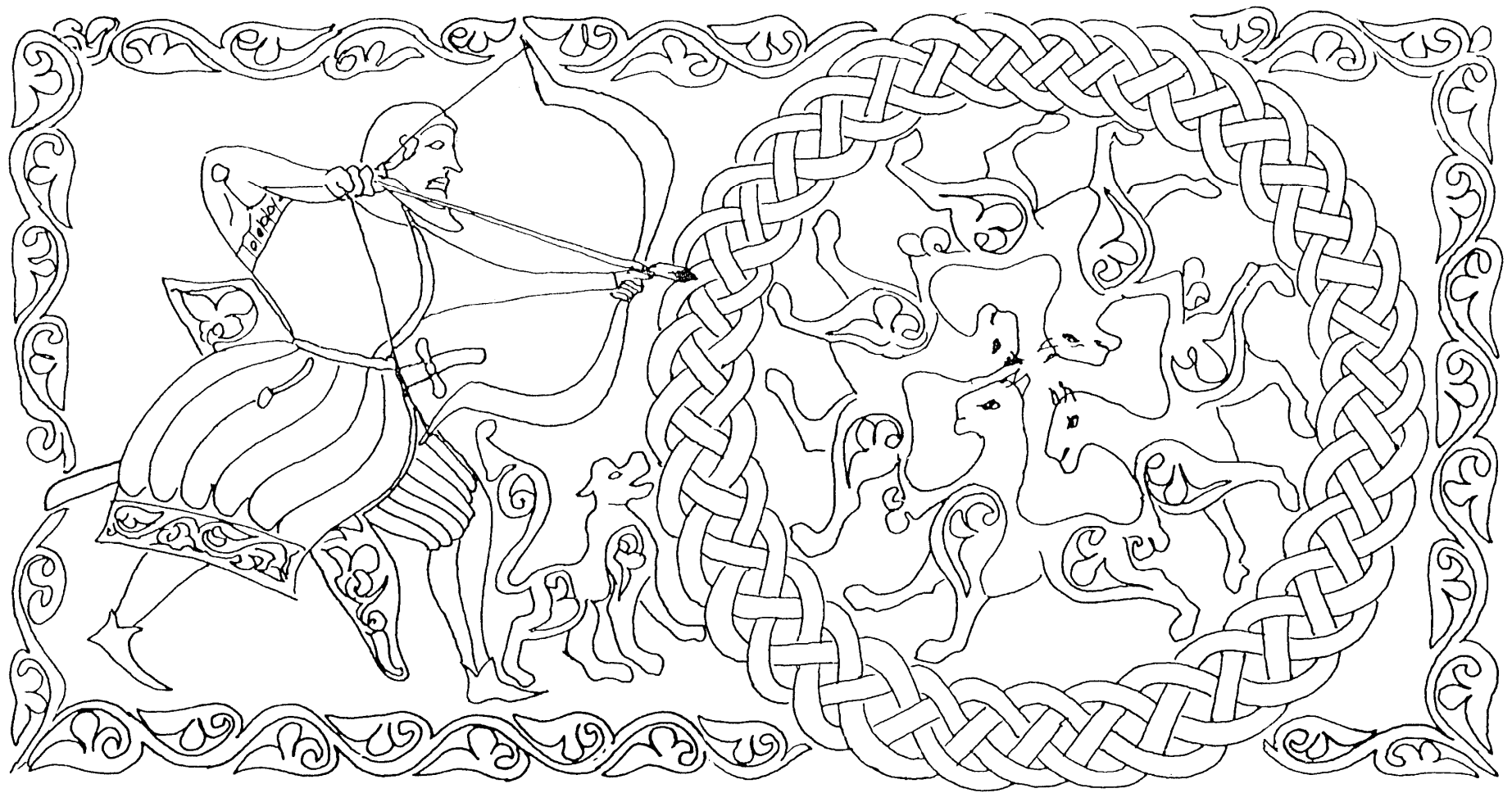

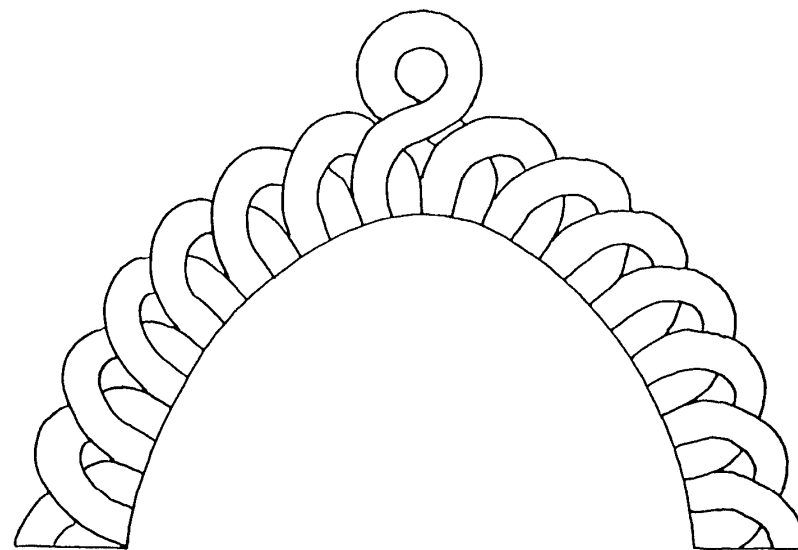
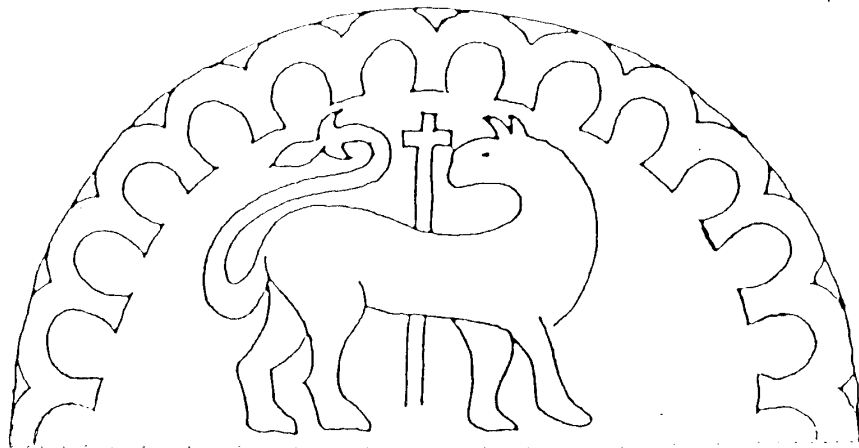
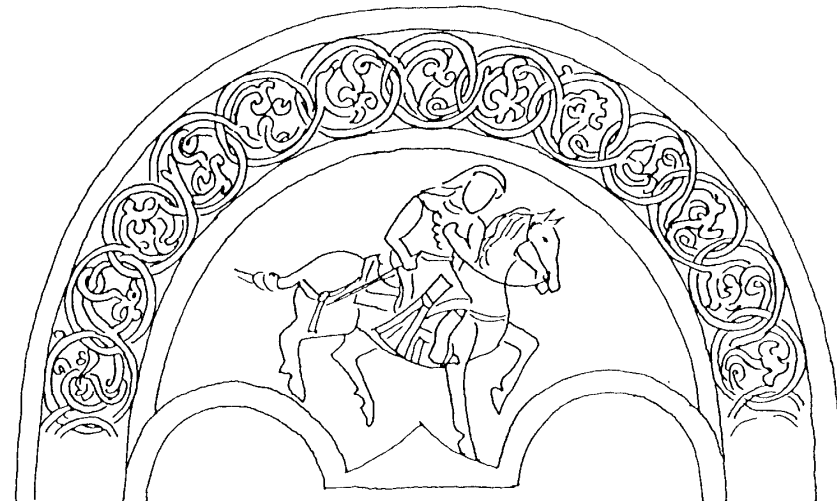
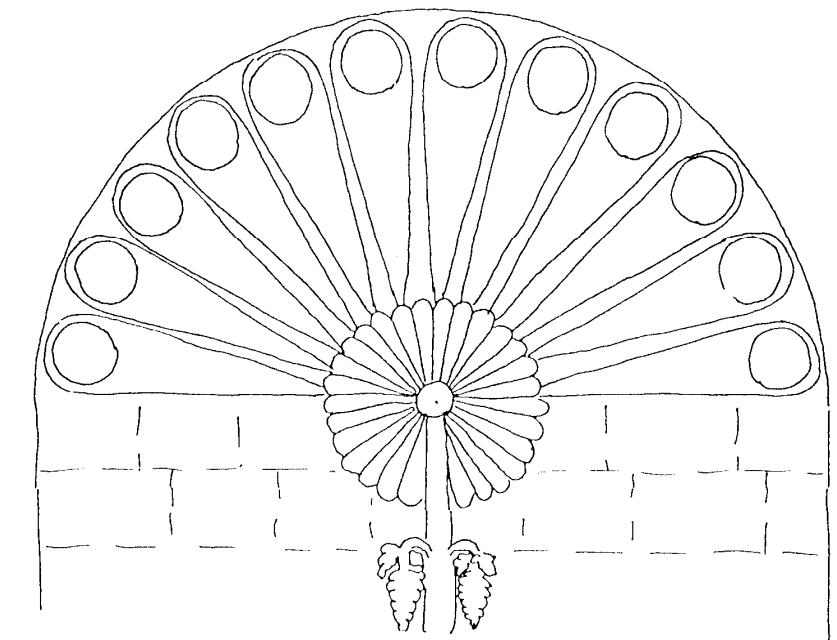

Ősi sírkőrajzolatok Dagesztánból, a Kaukázustól északkeletre, a Kaspi Tenger partjáig futó területről. Mintha valamelyik magyar népmese elevenedne meg, olyan gazdag a sírkővön szereplő alakok világa, amit talán a népmeséket jók ismerők meg is tudnak fejteni. A Fekete Tenger partján fekszik Cebelda városa. Itt az egyik templom oltárán találunk ősi solymászó vadászjelenetet. A szarvas visszánéz a vadászra, agancsa között férfifej. E kép alatt a grúziai Bolinszk templomának oszlopfőjén található állatküzdelmi jelenet rajza áll.

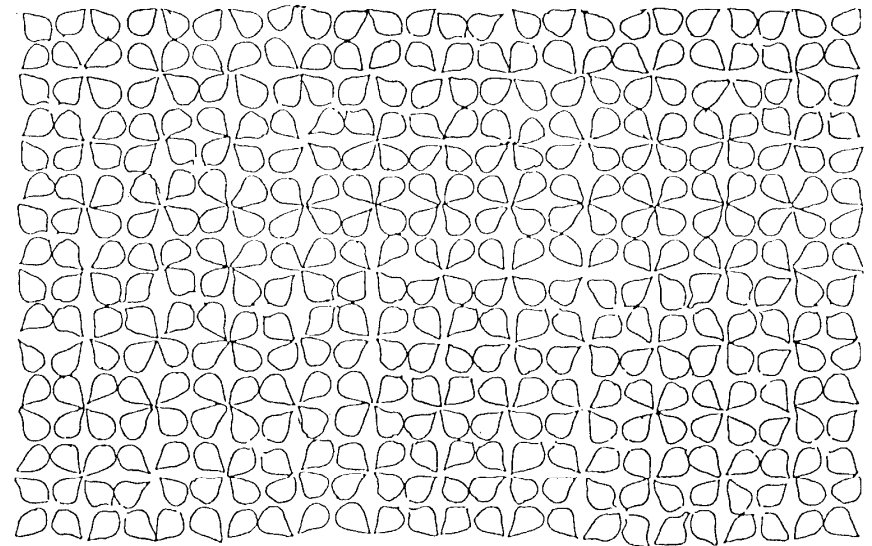
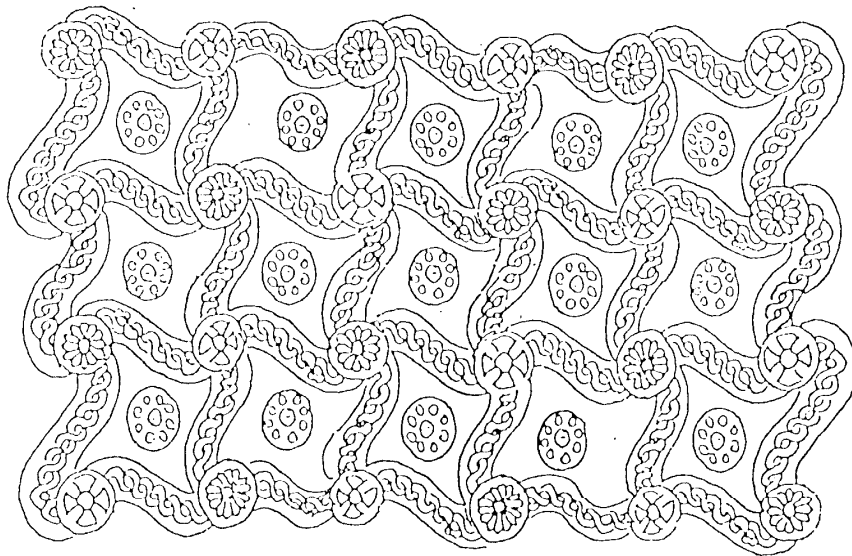
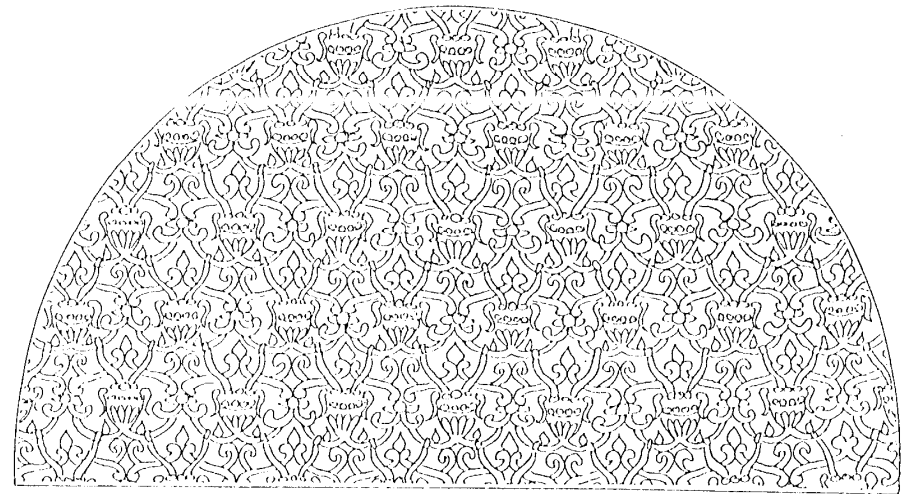
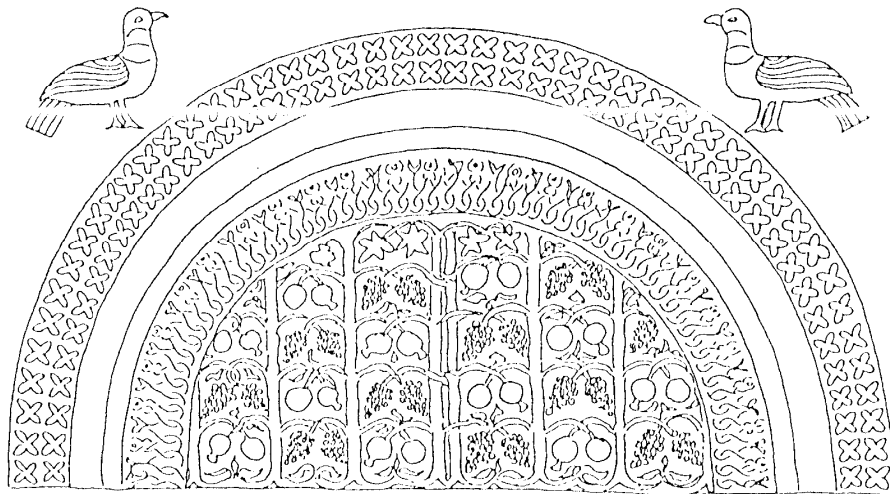

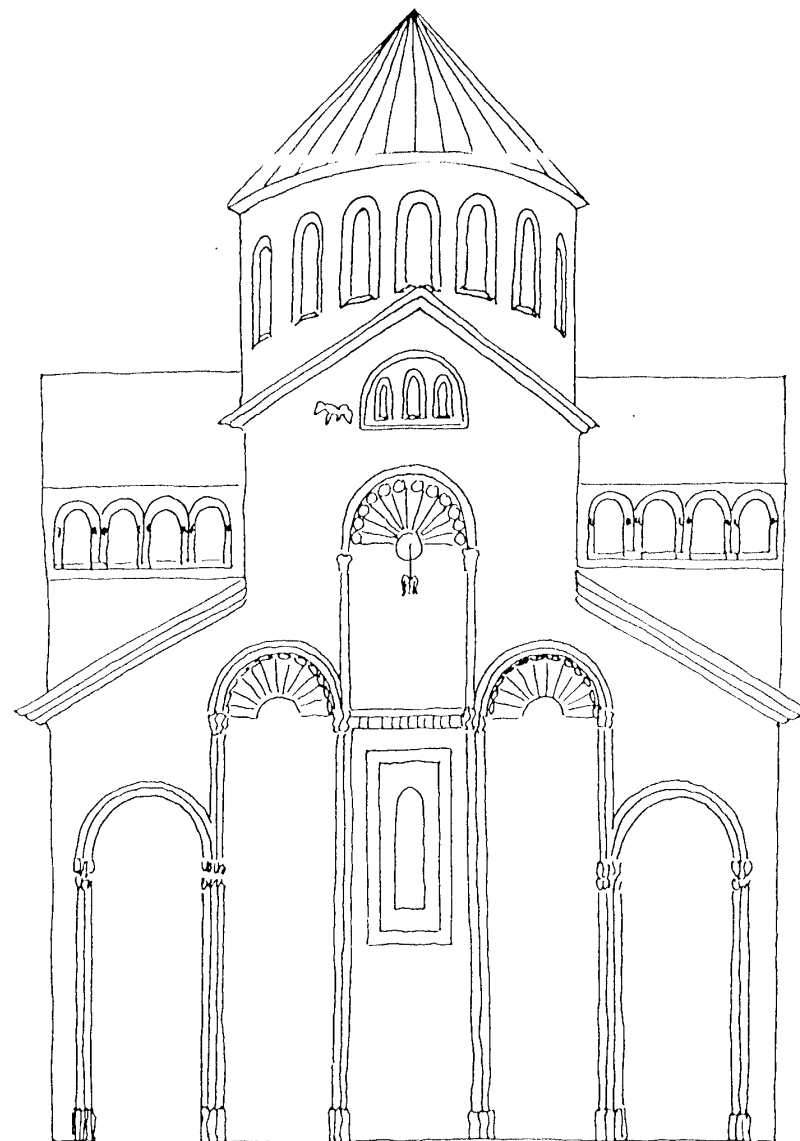
A vadászat gyakran a fejedelmek mulatsága. A szablys és ijtegezes vadász a fonatos körben forgó kavargó állatokra céloz. Kutyája a lábánál. A kőfaragás elrendezése, az íjász mozdulata és az állatok díszítése is mind kiforrott ízlésű alkotás. Az állatalakokon megfigyelhető palmettás jellegű díszítés már előrevetíti a honfoglaló magyarok művészetében megfigyelhető még inkább elnövényiesedett, elpalmettásodott állatfigurákat.

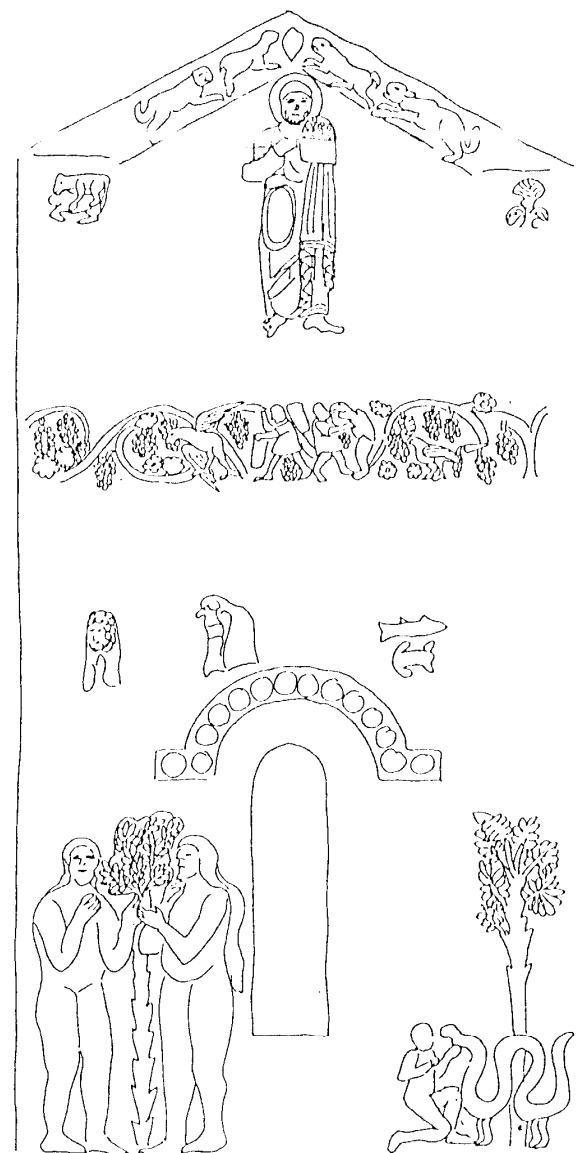
Számunkra otthonossá teszi a kaukázusi művészeteket az, hogy a kaukázusi művészet is gazdag tárháza a műveltségek rétegződésének. A román kori építészet és díszítőművészet gazdag forrása a kereszténység előtti ismeretvilágnak és mítoszoknak. A gazdagon díszített kapuzatokon itt is gyakori az, hogy a Nap évi útját jelképező félkörívet 12 egységgel ábrázolják. A grúziai Mszheta templomának keleti homlokzatán található ez a félköríves napkapu. De a napkorongok egyúttal egy páva szétnyitott fark tollait is megjelenítik. A 12 kis fülke a mi domokosfai templomunkon a legkifejezőbb. Alatta a párdúc, Krisztus szimbóluma tartja a keresztet. Egy-egy példa még évköríves kapukra Kubacsiból és az anatóliai Konyából. Az iszlám templomaiban az iszlám naptár 13 holdhónapos rendszerű ismétlődése található meg a félköríveken. A konyai kapuívén a középső kisív fölmagasodik.

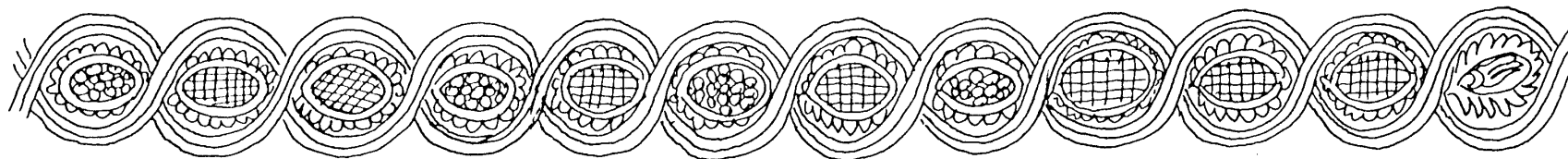
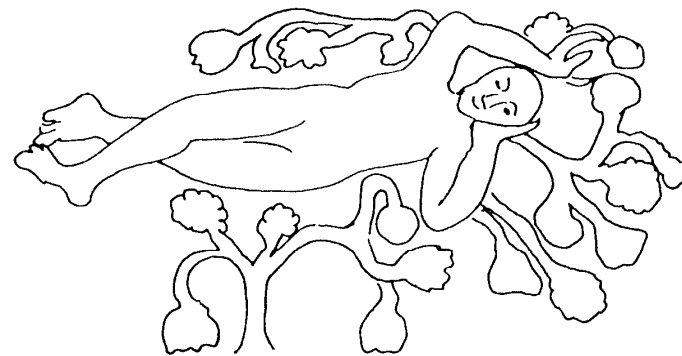
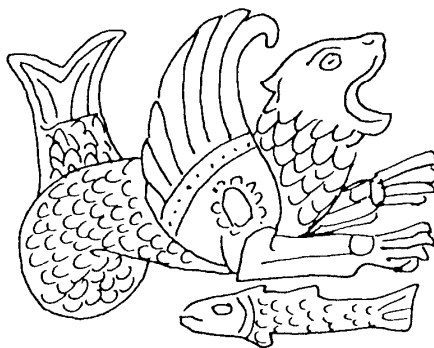
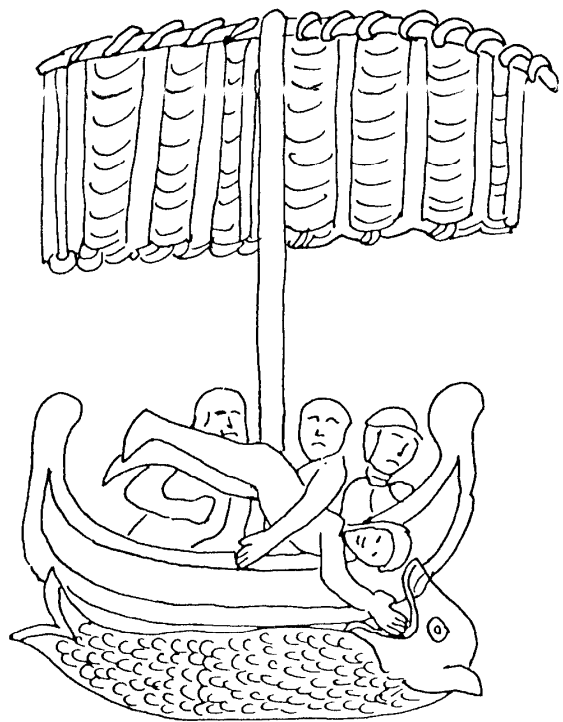
Érdekes megfigyelnünk azt is, hogy a régi kedves mintaszerkezet az újabb kori alkotásokon is otthonos. Az urartui bronzöveken és a szkíta aranylemezeken ismert cm-szerkezetű hálómintázat két örményországi templomkapu timpanonjában is megtalálható. Az egyik a geghardi kapu, ahol szőlőfürt párok és kerek gyümölcs párok váltakoznak a cm szerkezet rendje szerint. Ez a kapu az 1220-as években készült. Az 1660-as években díszített ecsmiadzini timpanon kelyhei és inda füzerei, habár igen bonyolult hálózattal, de szintén a cm mintaszerkezet rendjét követi. Alattuk egy kódexben talált p4-es szerkezetű, de két színű mintázatot, illetve az urartui egyik palotának a kövezetén található négyes forgásmintázati és p4-es rendezettségű mintázatot mutatjuk be.

A kaukázusi templomépítéset is ismert hazánkban. Az ismertebb kerektemplomok (Karcsa, Gerény, Kiszombor) mellett a görög kereszt alaprajzzal készült feldebrői, szekszárdi és székesfehérvári kora Árpád kori templomainkat említem. A ma is álló ilyen templomok közül kifestőnkben a dzsuvári, a mszhetai és az aktamári templomokat mutatjuk be.

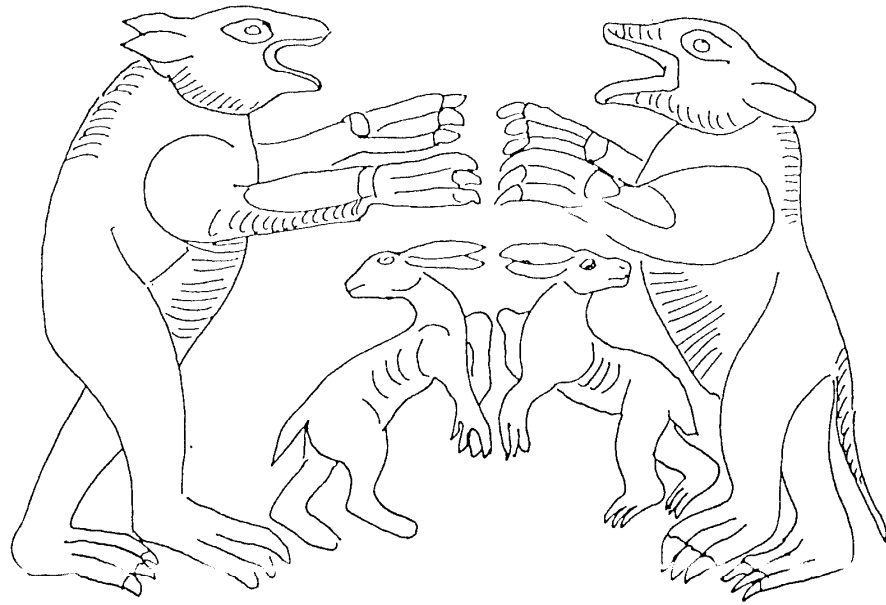
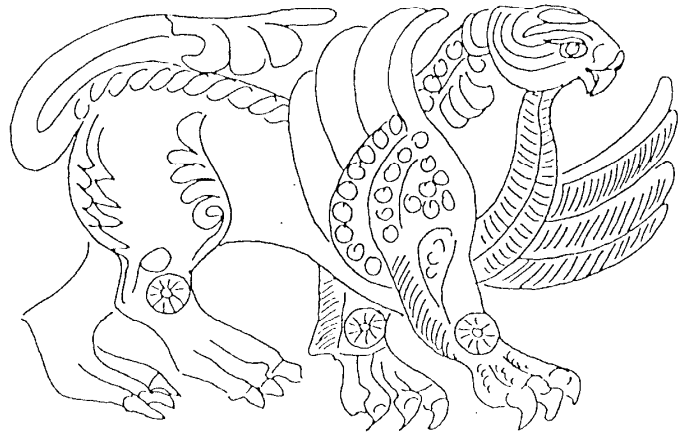
Az aktamári templomnál különösen szépen látszik a Krisztus születése korától itt a Kaukázusban már tartó ősi kereszténység művészeti kibontakozása. Ugyanakkor a régebbi szkíta-mezopotámiai hagyományok szimbólumai végig együtt fordulnak elő számos kereszténységkori művészeti alkotáson. Az aktamári templom az örmények jáki temploma.

Az aktamári templom egy kis szigeten áll, amely a Van tó közelében van. Gagik király egykori székhelyén minden elpusztult a háborúkban. Magát a templomot talán az a tény őrizte meg az elpusztulástól, hogy külső falának nagyméretű kőfaragásain az Ószövetségből vett jelenetek keverednek a mezopotámiai és szkíta szimbólumokkal és az Újszövetség jeleneteivel. Egyrészt az Ószövetség az iszlámnak is része, másrészt a területet elfoglaló törökök az eurázsiai művészeti örökség emlékményét a harcoló és pusztító ellenfél is megőrzésre érdemesnek érezte. Az aktamári templom 915 és 922 között épült föl. Építész egy Manuel nevű szobrász, festő és építész volt, talán mondhatjuk őt az örmény Michelangelónak. Több méteres emberi és állati alakok népesítik be a templom falát mind a négy égtáj felé néző homlokzatán. A kifestő tükör itt látható bal oldalán Jónás történetét bemutató faragásokat látunk. Az ószövetségi történet elmondja, hogy Jónást, aki az Úr parancsa ellenére nem akart Ninivébe menni, a hajósok a vihar lecsendesítésére a tengerbe dobják. A cethal azonban partra veti, s megmenekül. Ekkor ismeri föl az Úr kegyelmét, s megy el mégis Ninivébe, jelentkezik a város királyánál, ahogyan a felső sor jelenetén látjuk. Ez a jelenetsor a templom déli falán látható, s a nyugati falszélen kezdődik.

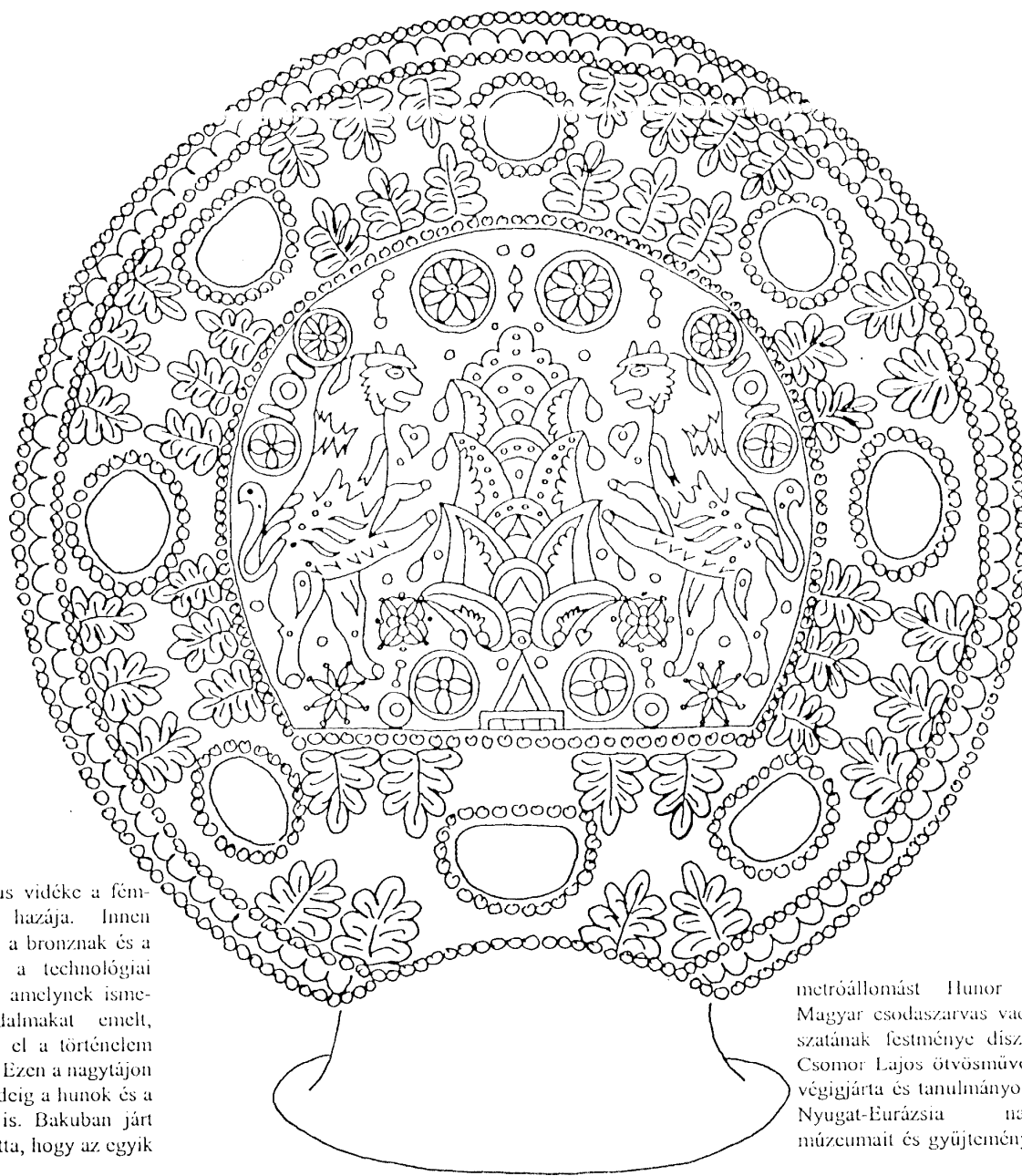

Az északi falon, a kereszthajón láthatjuk Ádámot és Évát. Őket még az előző oldalon mutattuk be, az egész északi kereszthajó homlokzatával együtt. Balról a Paradisomban együtt állnak, jobbról már a kígyó kísérti Évát. Érdekes az, hogy a kígyónak négy lábat faragott a szobrászművész. Ennek a jelenetsornak a folytatásaként találjuk a három páncélos lovast, akik közül mi az egyiket Szent Györgynek gondolnánk, mert a Közép-európai és a nyugati ismeretkörben az ő tisztelete terjedt el leginkább a keleti katonaszentek közül. Az első lovas azonban Szent Tódor, s a másik két lovas neve is kevésbé ismert nálunk. A képsor zárásaként egy, a sztyepei művészetből ismert állatküzdelmi jelenetet láthatunk. Az aktamári templom körbefutó jeleneteit rendszeresen megszakítják ilyen ősi hagyományokból származó állatküzdelmek, ahogyan ezt a következő oldal képein is látjuk. A medvék birkózása fölött egy kimérát látunk, majd Szent Tódor alakját közelebbről és részletgazdagabban. A következő oldali tükör túlsó oldalán pedig Szűz Máriát, az ősi istenanyát látjuk a kisdeddel. A Madonna a kis Jézussal egész Eurázsia talán legelterjedtebb ábrázolása a megfeszített Krisztus golgotai jelenete mellett. A Madonnától jobbra ismét egy állatküzdelmi jelenetpárt látunk. Ősi jelképek csodálatosan szép együttese az, ami a világörökség részévé teszi Aktamár templomát.

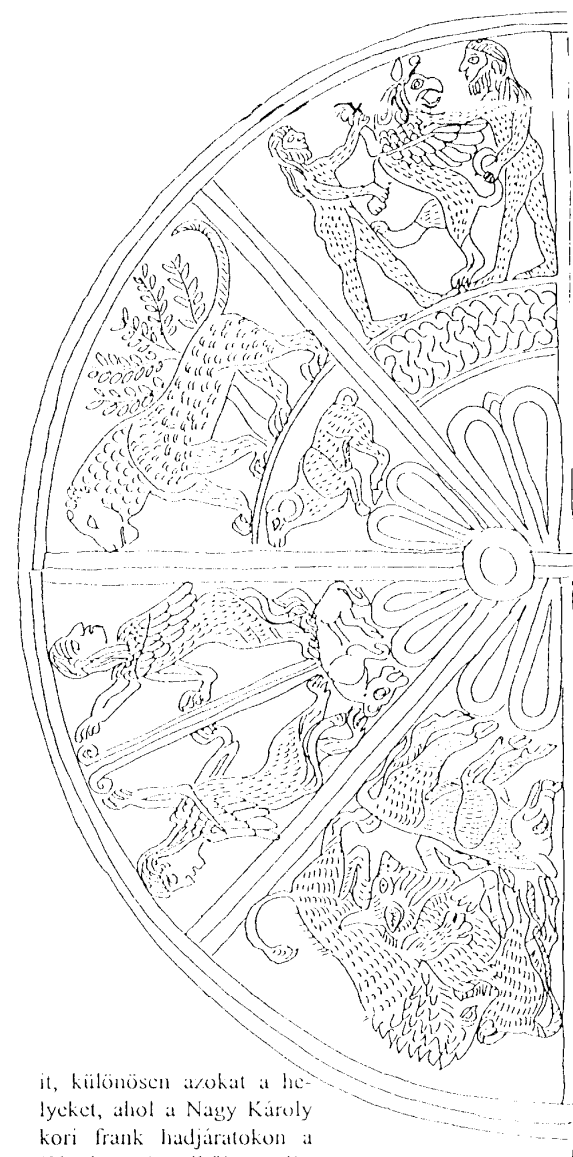

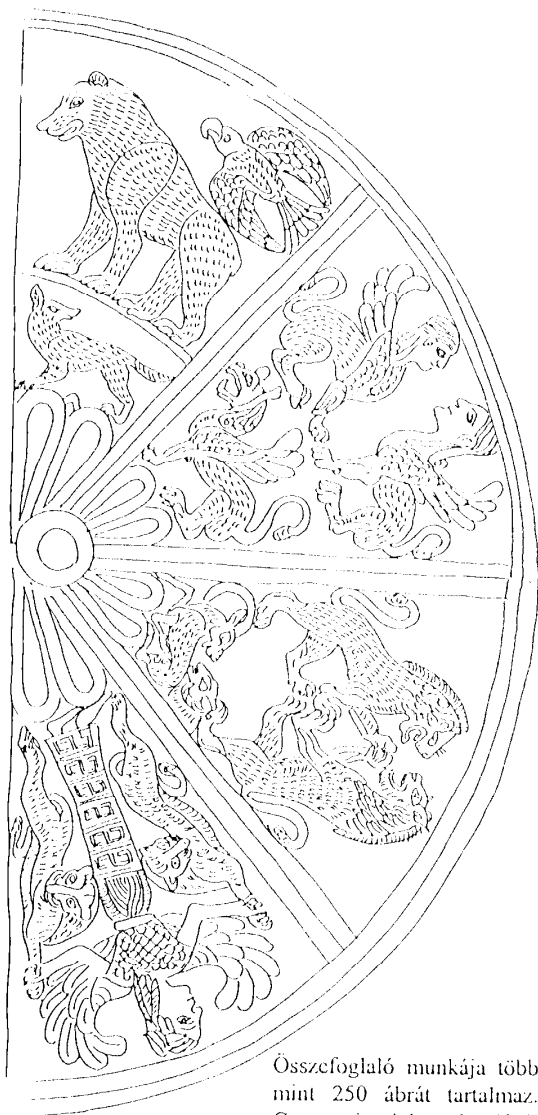

A Kaukázus vidéke a fém-
művesség hazája. Innen
terjedt szét a bronznak és a
vasnak az a technológiai
művészete, amelynek ismerete
birodalmakat emelt,
vagy ejtett el a történelem
színpadán. Ezen a nagytájon
éltek egy ideig a hunok és a
magyarok is. Bakuban járt
barátom látta, hogy az egyik

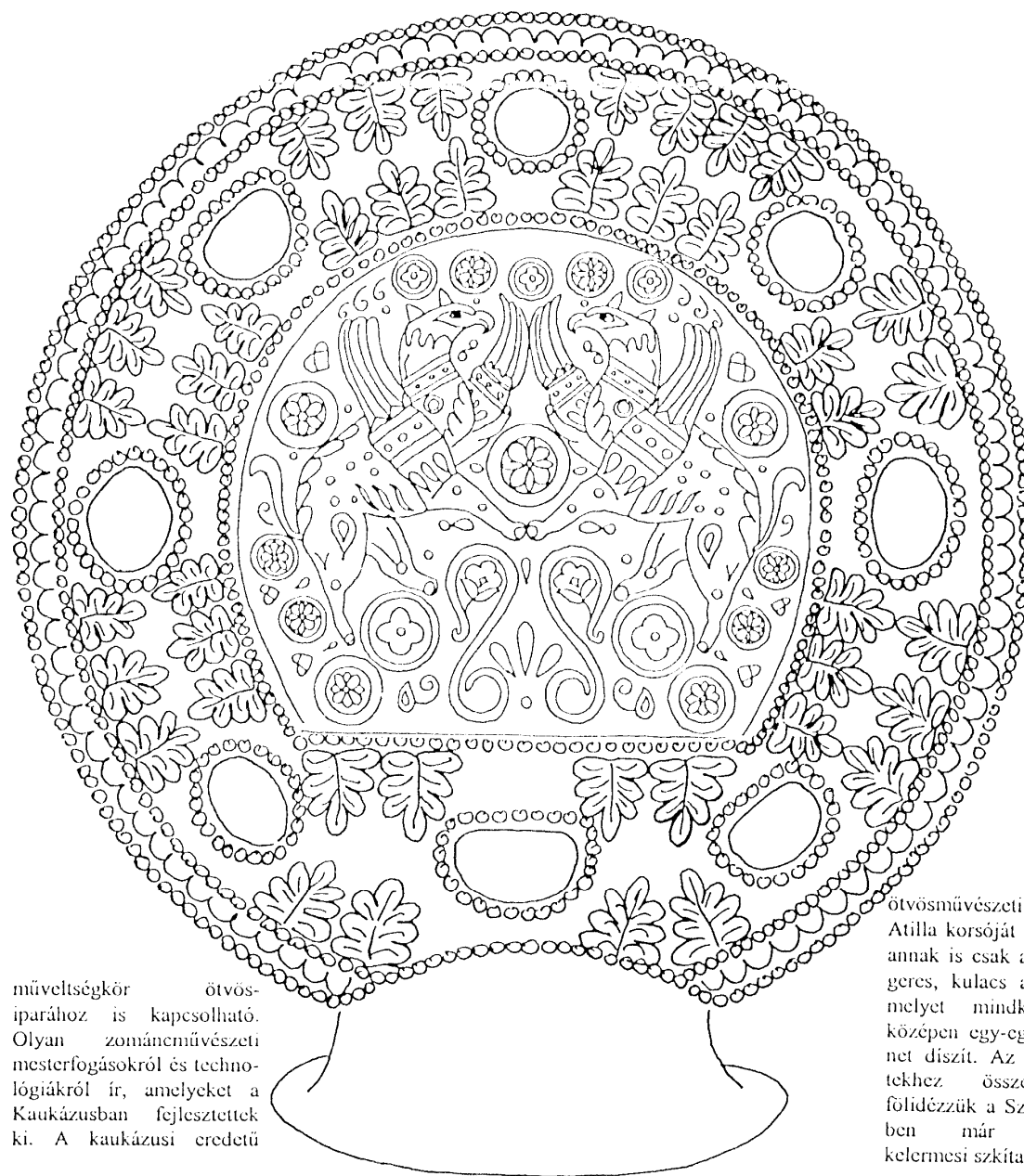
metroállomást Hunor és
Magyar esodaszarvas vadá-
szatának festménye díszíti.
Csomor Lajos ötvösművész
végigjárta és tanulmányozta
Nyugat-Eurázsia nagy
műzseumait és gyűjteménye-

it, különösen azokat a he-
lyeket, ahol a Nagy Károly
kori frank hadjáratokon a
Kárpát-medencéből zsák-
mányként nyugatra vitt
avar-hun ötvösművészeti
emlékek megtalálhatók.

Összefoglaló munkája több mint 250 ábrát tartalmaz. Csomor ipari és technológiai ismereteken alapuló összehasonlításai valószínűsítik, hogy a Magyar Szent Korona a Kaukázusi nagy

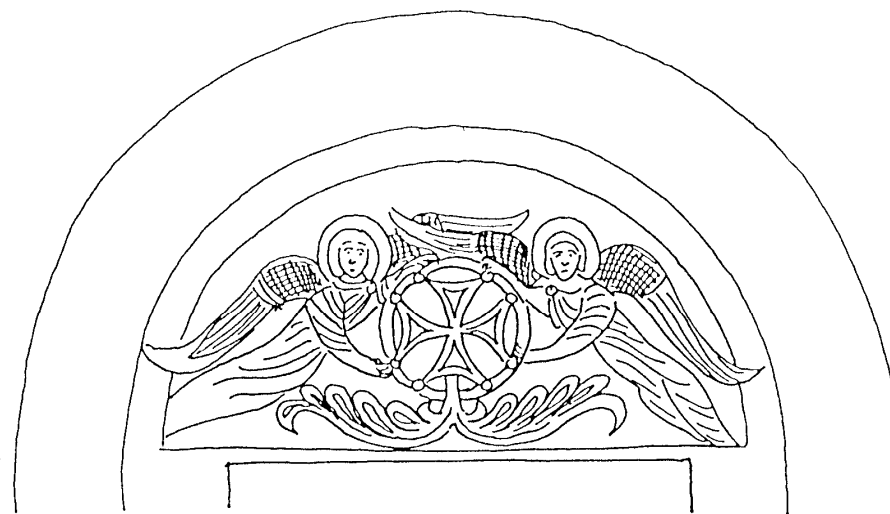

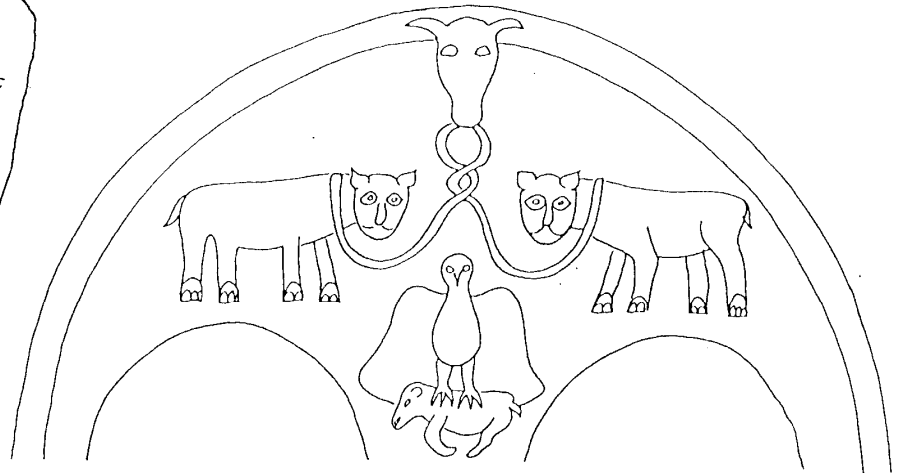
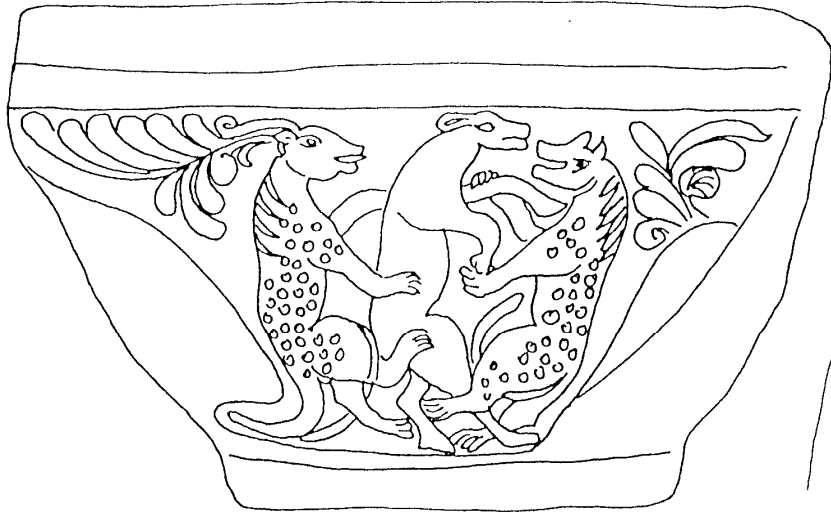
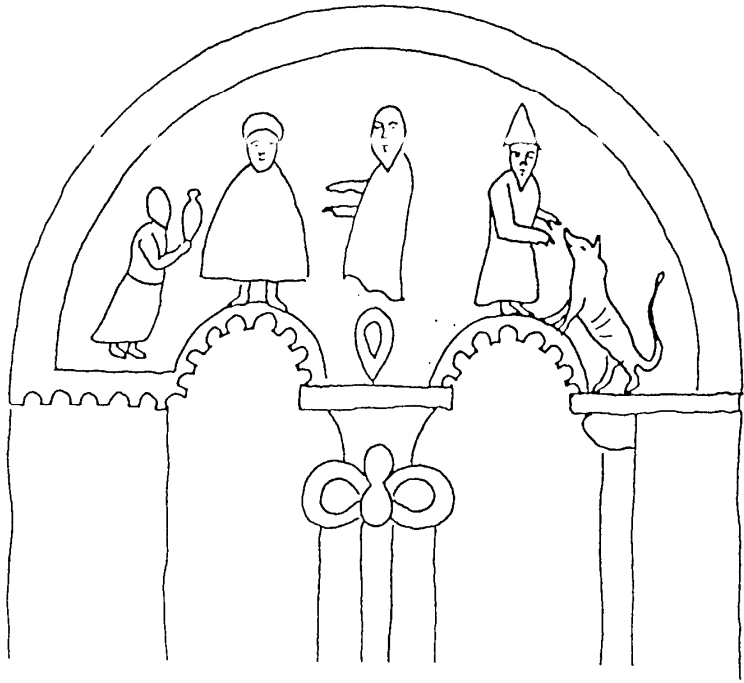
műveltségkör ötvösiparához is kapcsolható. Olyan zománcművészeti mesterfogásokról és technológiákról ír, amelyeket a Kaukázusban fejlesztettek ki. A kaukázusi eredetű

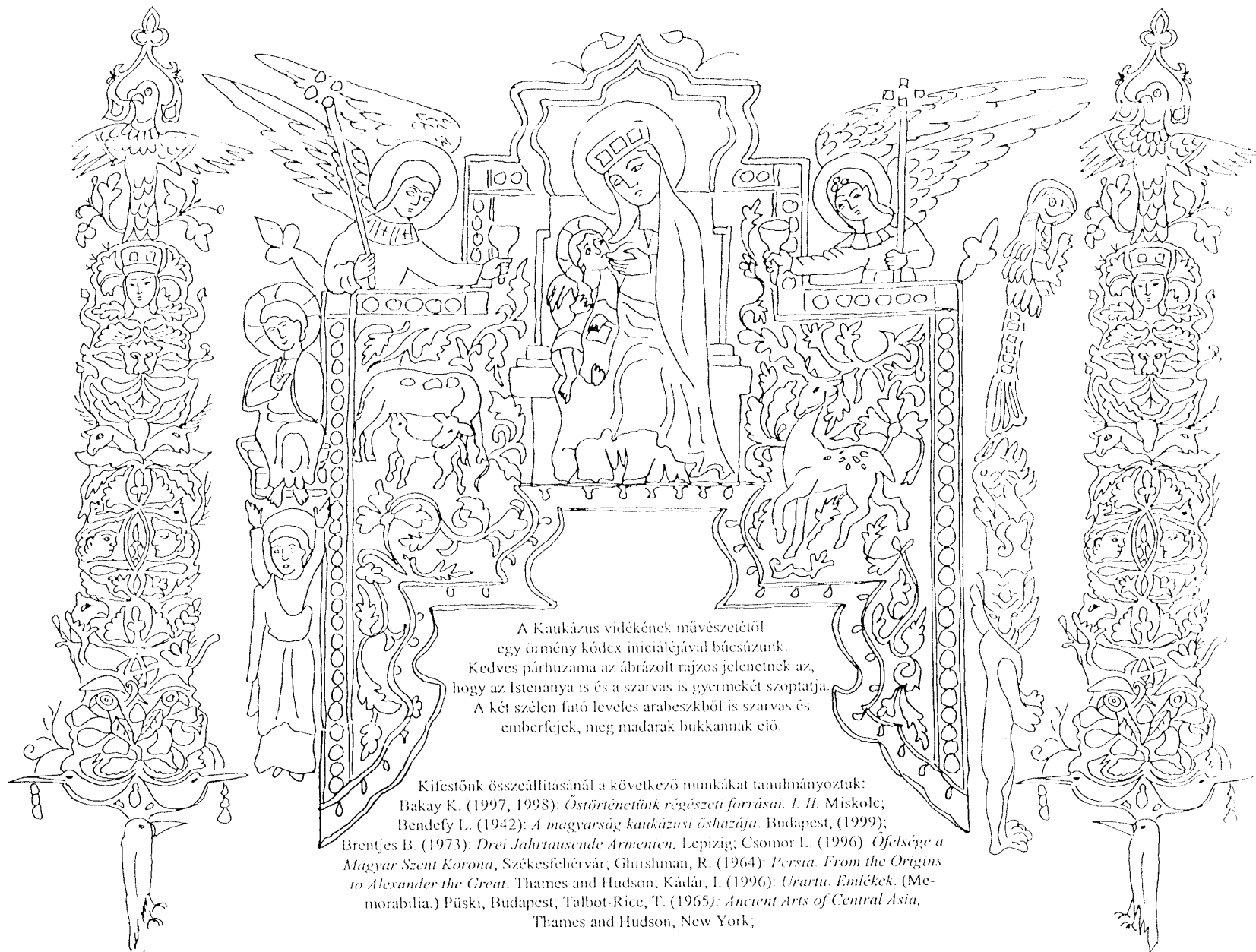
ötvösművészeti anyagból Atilla korsóját mutatjuk be, annak is csak az alsó, hengeres, kulacs alakú részét, melyet mindkét oldalán középen egy-egy életfajelentekhez összehasonlítással fölidézzük a Szkíta kifestőben már bemutatott keleremesi szkíta tükröt.

Az Eurázsiai Művészetek kifestőkönyv sorozat 12. tagját a kaukázusi művészet bemutatására szántuk. Válogatásunk négyezer év művészeti alkotásaiból gyűjtött esorba 60 rajzot. Összefoglaló tükrünkön először Krisztus Urunk ábrázolását mutatjuk be ötvösmunkán, Grúziából, és köfaragáson, Örményországból. Mindkét elrendezés csúcsos háromszögben helyezi el középen az Urat. Az alsó sorban a mszhetai templom egyik angyalos timpanonját láthatjuk. A túlsó oldjal mutat be egy valószínűleg a kaukázusi magyarsághoz kapcsolható, jelenleg escesen-ingus földi keresztény templomrészletet. Bendefy László könyvében idézi föl egy korábbi felfedezőút rajzát, amely e templom keleti homlokzatát és nyugati homlokzatának kettős ablakát mutatja be. Kuma-Magyarország a mai Dagesztán vidékére esett. A Kuma folyó középső folyásánál volt Magyar, a főváros. Timur Lenk csapatai dúlták szét a várost az 1300-as évek végén. A romokon itt látható jelenetek azokra a sokalakos sírkövekre emlékeztetnek leginkább, melyekkel kifestőnk elején találkoztunk. Az alsó képsor ismét a Kaukázus ősi művészetét képviseli az állatküzdelmet bemutató kutaiszi oszlopfővel és a bolinski homlokzattal, melyen sas és oroszlán díszíti a templom homlokzatát a kapuzat kettős ablaka felett.

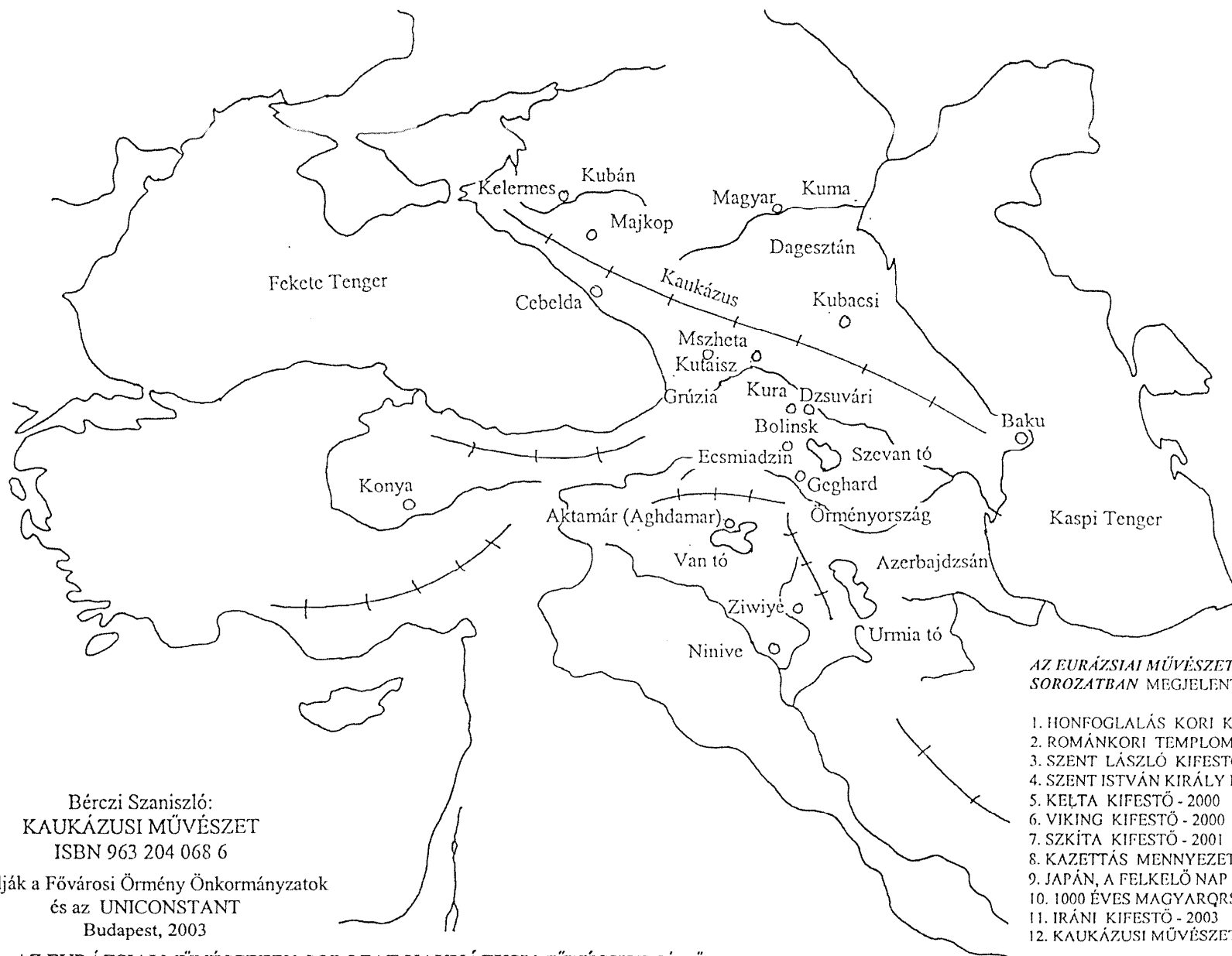

A Kaukázus vidékének művészetétől egy örmény kódex imciálójával búcsúzunk. Kedves párhuzama az ábrázolt rajzos jelenetnek az, hogy az Istenanya is és a szarvas is gyermekét szoptatja. A két szélén futó leveles arabeszkből is szarvas és emberfejek, meg madarak bukkannak elő.

Kifestőnk összeállításánál a következő munkákat tanulmányoztuk:
Bakay K. (1997, 1998): *Őstörténetünk régészeti forrásai. I. II.* Miskolc;
Bendefy L. (1942): *A magyarság kaukázusi őshazája.* Budapest, (1999);
Brentjes B. (1973): *Drei Jahrtausende Armenien.* Leipzig; Csomor L. (1996): *Őfelsége a Magyar Szent Korona, Székesfehérvár;* Ghirshman, R. (1964): *Persia. From the Origins to Alexander the Great.* Thames and Hudson; Kádár, I. (1996): *Urartu. Emlékek. (Memorabilia.)* Püski, Budapest; Talbot-Rice, T. (1965): *Ancient Arts of Central Asia.* Thames and Hudson, New York;

Bérczi Szaniszló:
KAUKÁZUSI MŰVÉSZET
ISBN 963 204 068 6

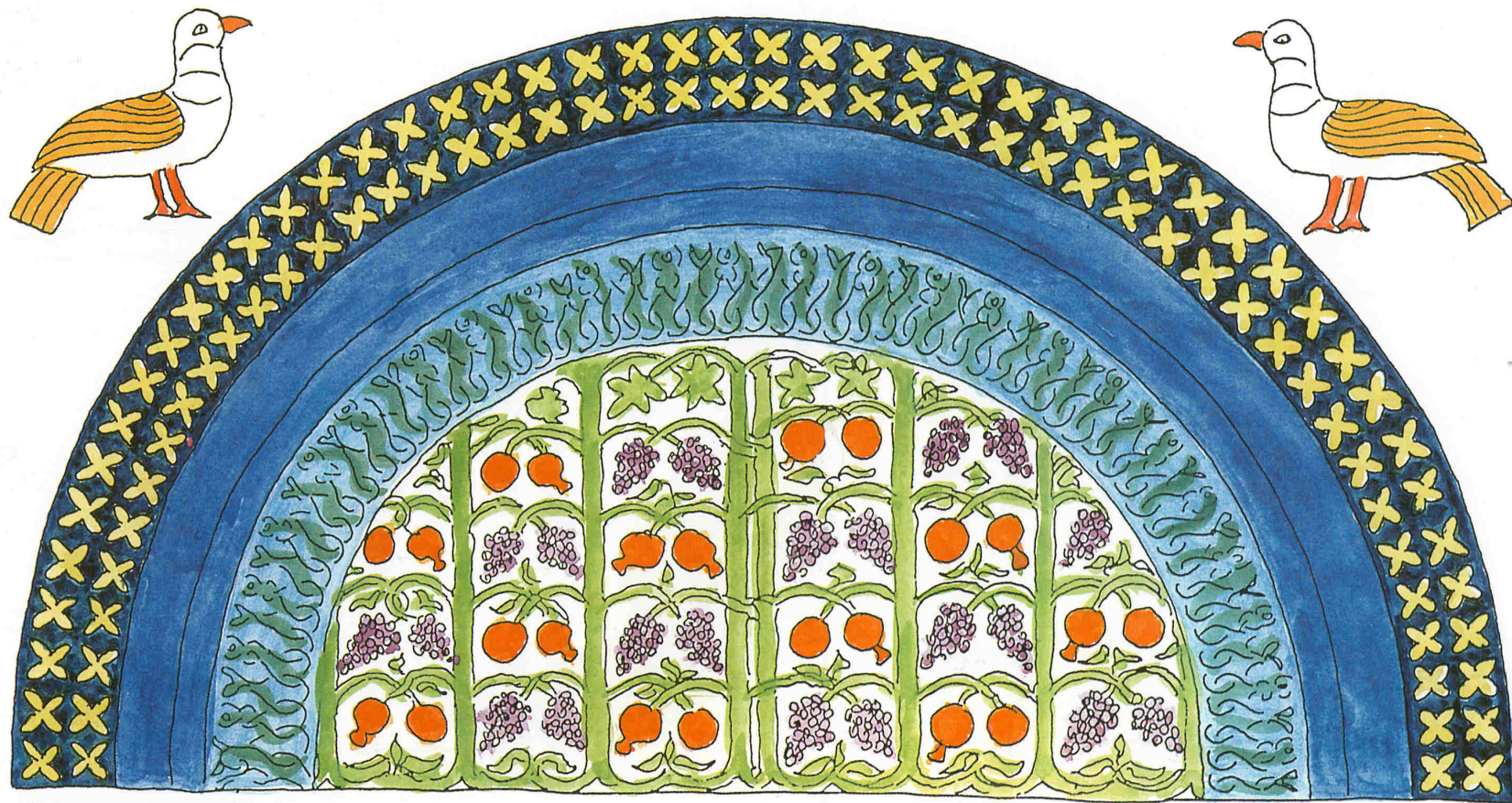
Kiadják a Fővárosi Örmény Önkormányzatok
és az UNICONSTANT
Budapest, 2003

AZ EURÁZSIAI MŰVÉSZETEK SOROZAT KAUKÁZUSI MŰVÉSZET CÍMŰ
KIFESTŐ KÖTETÉBEN ELŐFORDULÓ FOLYÓK, VÁROSOK, FORRÁSHELYEK.

*AZ EURÁZSIAI MŰVÉSZETEK
SOROZATBAN MEGJELENT (2003 augusztusáig)*

1. HONFOGLALÁS KORI KIFESTŐ - 1996
2. ROMÁNKORI TEMPLOMKAPUK - 1998
3. SZENT LÁSZLÓ KIFESTŐ - 1999
4. SZENT ISTVÁN KIRÁLY EMLÉKEZETE - 2000
5. KELTA KIFESTŐ - 2000
6. VIKING KIFESTŐ - 2000
7. SZKÍTA KIFESTŐ - 2001
8. KAZETTÁS MENNYEZETEK - 2002
9. JAPÁN, A FELKELŐ NAP ORSZÁGA - 2002
10. 1000 ÉVES MAGYARORSZÁG - 2002
11. IRÁNI KIFESTŐ - 2003
12. KAUKÁZUSI MŰVÉSZET - 2003

Előkészületben a
13. KÖZÉP ÁZSIAI MŰVÉSZET - 2003

Ezt a munkámat Havass Gézának és Katona Nándornak ajánlom

Hálával és szeretettel gondolok mindazokra, akik valamilyen formában segítették munkámat, az Eurázsiai Művészetek kifestőkönyv-sorozat napvilágra hozását: Bánsági Tamás, Bánsági Mária, Bérczi Alajos, Bérczi István, Bérczi Katalin, Bérczi Zsófia, Bíró Mária, Cech Vilmos, Czene Valéria, Csuri Károlyné, Deákné Demjén Ilona, Deák Gyula, Dobos László, Fabriczy Anikó, Földi Tivadar, Gulyás Balázs, Gulyás Pálné, Jeppesen Henrik, Kabai Sándor, Kiss Ulrich, Kiszél Vilmos, Kolczonay Katalin, László Gyula, Lukács Béla, Magyar Györgyike, Matyasovich Henrik, Miura Yasunori, Muzslay István, Nagy Dénes, Ogawa Tohru, Pap Gábor, Péter Borbála, Péter Júlia, Sára Endréné, Szabó László, Szili István, Takahito Mikasa hg., Takaki Ryuji, Tóth Albert, Tordai Magdolna, Veszelszky Endréné.